

บทที่ 4

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาพฤติกรรมจริยธรรมทางการเมืองตามคำรายงานของครู นักเรียน และผู้ปกครองในประเทศไทย ใน 4 มาตรฐานคือ มาตรฐาน 1 เคยทำหรือไม่ มาตรฐาน 2 จะทำหรือไม่ถ้ามีโอกาส มาตรฐาน 3 เคยเห็นคนอื่นทำหรือไม่ และมาตรฐาน 4 คิดว่าคนอื่นจะทำหรือไม่ถ้ามีโอกาส จึงนำผลการวิจัยในบทที่ 3 มาอภิปรายตามสมมติฐานการวิจัย เรียงลำดับเป็นรายมาตรฐาน และจำแนกตามตัวแปรต้น 6 ตัวแปร คือ เพศ ศาสนา สถานภาพ ภูมิภาค สภาพความเป็นเมืองและอาชีพหลักของครอบครัว ดังนั้นจึงแบ่งการอภิปรายเป็น 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 อภิปรายผลเกี่ยวกับพฤติกรรมและแนวโน้มพฤติกรรมจริยธรรมทางการเมืองตามคำรายงานของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด เป็นรายมาตรฐาน

ตอนที่ 2 อภิปรายผลเกี่ยวกับพฤติกรรมและแนวโน้มพฤติกรรมจริยธรรมทางการเมืองตามคำรายงาน จำแนกตามตัวแปรต้น และรายมาตรฐาน

ตอนที่ 1 พฤติกรรมจริยธรรมและแนวโน้มพฤติกรรมจริยธรรมทางการเมืองตามคำรายงานของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดเป็นรายมาตรฐาน

1. จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามตารางที่ 11 สรุปได้ว่า พฤติกรรมจริยธรรมทางการเมืองที่นักเรียน ครู และผู้ปกครอง เคยทำน้อยที่สุดคือ การปฏิบัติตามระเบียบแบบแผนอย่างเคร่งครัด ส่วนพฤติกรรมที่เคยทำน้อยที่สุดคือการทุจริตในการเลือกตั้ง และพฤติกรรมที่เคยทำน้อย เรียงขึ้นมาคือ การปิดบังผู้กระทำผิดกฎหมาย การให้สินบน การแจ้งความเท็จ และการรับสินบน ตามลำดับ ซึ่งทุกพฤติกรรมที่กล่าวมานี้ล้วน เป็นพฤติกรรมเกี่ยวกับความซื่อสัตย์ทางการเมืองทั้งสิ้น อันแสดงให้เห็นว่า นักเรียน ครู และผู้ปกครอง มีพฤติกรรมจริยธรรมทางการเมืองด้านความซื่อสัตย์เด่นกว่าพฤติกรรมอื่น ๆ และสอดคล้องกับ

งานวิจัยของอารีญา ศิวะบุตร (2525 : 104) ที่ได้สำรวจความรู้ความเข้าใจทางจริยธรรมเกี่ยวกับพฤติกรรมทางการเมืองของนักเรียน ครู และผู้ปกครอง จากกลุ่มตัวอย่างนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ครูและผู้ปกครองจากกรุงเทพมหานคร ภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคใต้ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย พบว่าพฤติกรรมจริยธรรมทางการเมืองที่กลุ่มตัวอย่างทั้งหมดมีความรู้ความเข้าใจทางจริยธรรมว่าเป็นพฤติกรรมที่ดี ที่ถูก และที่ควรอย่างมากที่สุดได้แก่ การปฏิบัติตามระเบียบแบบแผนอย่างเคร่งครัด ส่วนพฤติกรรมที่กลุ่มตัวอย่างมีความรู้ความเข้าใจทางจริยธรรมว่าเป็นพฤติกรรมที่ไม่ดีที่ผิด และที่ไม่ควรอย่างมากคือ การปิดบังผู้กระทำผิดกฎหมาย และการแจ้งความเท็จ

พฤติกรรมที่กล่าวมาสะท้อนให้เห็นว่านักเรียน ครู และผู้ปกครองให้ความสำคัญแก่พฤติกรรมความซื่อสัตย์ทางการเมืองสูงที่สุด อันน่าจะมีผลมาจากการปลูกฝังความสำคัญของจริยธรรมด้านนี้ในสังคม ดังเช่น การวิจัยของวชิรญา บัวศรี และสุนันท์ ศลโกสม (2520) ที่พบว่าผู้ปกครองและนักเรียนมีความต้องการสอดคล้องกันคือ ต้องการให้เด็กไทยมีคุณสมบัติในข้อการมีระเบียบ วินัย และความซื่อสัตย์เป็นอันดับแรก ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของชาลี ลัทธิ (2507) ซึ่งพบว่าคุณธรรมด้านความซื่อสัตย์มีความสำคัญมากที่สุดกว่าด้านอื่น ๆ และอนุสรณ์ อรรถศิริ (2516) ได้ศึกษาเปรียบเทียบจริยธรรมบางประการของอาจารย์ผู้สอนระดับปริญญาตรี และนิสิตชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร จำนวน 230 คน พบว่า ความซื่อสัตย์เป็นจริยธรรมที่กลุ่มตัวอย่างทั้งหมดให้ความสำคัญมากเป็นอันดับหนึ่งจากกลุ่มจริยธรรม 16 ประการ เฉพาะในแง่พฤติกรรมการปฏิบัติตามระเบียบแบบแผนอย่างเคร่งครัดนั้นมีงานวิจัยที่ชี้ให้เห็นว่าสังคมไทยยอมรับและให้ความสำคัญมากอยู่หลายงานวิจัย ดังเช่นงานวิจัยของวิจิต ประสบปลื้ม (2518) ที่พบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามใน 3 จังหวัดภาคใต้ อันได้แก่ บัคคานี ยะลา และนราธิวาส จำนวนสูงสุดร้อยละ 87.18 เห็นด้วยกับคำกล่าวที่ว่า "ชาติจะก้าวหน้า ถ้าประชาชนมีระเบียบวินัย" ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของอรนันท์ บุญประสิทธิ์ (2522:91-92) ที่พบว่าพฤติกรรมที่มีความสำคัญมากต่อนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตามความคิดเห็นของครูและผู้ปกครอง ได้แก่ การเคารพกฎเกณฑ์ ปฏิบัติตามกฎหมายบ้านเมือง และระเบียบสังคมประชาธิปไตย และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของวิระวรรณ อามระดิษ (2522:68) ที่ได้

ศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับค่านิยมทางจริยธรรมของนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ในกรุงเทพมหานคร จำนวน 445 คน เป็นชาย 206 คน และหญิง 239 คน พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่เห็นว่าควรจะปฏิบัติตามกฎหรือระเบียบของโรงเรียนอย่างเคร่งครัด อีกทั้งยังเห็นว่าผู้ที่ฝ่าฝืนระเบียบย่อมจะนำความเสื่อมเสียมาสู่หมู่คณะ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของประสาร มาลากุล ณ อยุธยา (2523:60 - 64) ซึ่งทำการวิจัยพบว่าค่านิยมที่กลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญในระดับสูงมากอันดับหนึ่งคือ ความมั่นคง ปลอดภัย เป็นระเบียบและอนุรักษ์นิยม อันครอบคลุมรายละเอียดเกี่ยวกับ ความมีระเบียบวินัย เคารพกฎหมายและหลักการอยู่ส่วนหนึ่งด้วย

สำหรับพฤติกรรมการทุจริตในการเลือกตั้งซึ่งพบว่า นักเรียน ครู และผู้ปกครอง มีการกระทำน้อยที่สุดนั้นน่าจะ เนื่องจาก พฤติกรรมการเลือกตั้ง เป็นพฤติกรรมที่มีโอกาสในการกระทำไม่บ่อยนัก และในแต่ละครั้งที่มีการเลือกตั้งก็จะมีการรณรงค์ป้องกันการทุจริตในการเลือกตั้งอย่างชัดเจน ทำให้มีการเรียนรู้ว่าพฤติกรรมนี้เป็นพฤติกรรมที่ไม่ดี ที่ผิด และที่ไม่ควรกระทำ ดังงานวิจัยของอารียา ศิวะบุตร ที่กล่าวถึงมาแล้ว ตลอดจนในการเลือกตั้งแต่ละครั้งจะมีการวางระเบียบและกฎเกณฑ์อย่างเข้มงวดเพื่อป้องกันการทุจริต เช่น ต้องมีบัตรประจำตัวเพื่อแสดงสิทธิในการเลือกตั้ง เป็นสิทธิ เฉพาะบุคคล มีอิสระในการเลือกตั้ง เท่าเทียมกันพอสมควรในแต่ละบุคคล เป็นต้น จึงน่าจะเป็นเหตุให้พฤติกรรมการทุจริตในการเลือกตั้ง เป็นพฤติกรรมที่กลุ่มตัวอย่างแทบจะไม่เคยกระทำ เลยดังรายงาน

2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากตารางที่ 12 สรุปได้ว่า พฤติกรรมจริยธรรมทางการเมืองที่กลุ่มตัวอย่างมีแนวโน้มว่าจะทำแน่ ๆ ได้แก่ การปฏิบัติตามระเบียบแบบแผนอย่างเคร่งครัด การสละเพื่อส่วนรวม การสละสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคล การจัดสวัสดิการแก่ผู้ด้อยโอกาส และการเป็นหูเป็นตาให้เจ้าหน้าที่บ้านเมือง ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่แสดงออกเกี่ยวกับความซื่อสัตย์ ความเมตตา และการเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม อันแสดงให้เห็นว่า นักเรียน ครู และผู้ปกครองมีความรู้ความเข้าใจว่าพฤติกรรมเหล่านี้เป็นสิ่งที่ถูกต้องควรแก่การปฏิบัติ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของอารียา ศิวะบุตร ที่เคยกล่าวมาแล้วซึ่งพบว่า นักเรียน ครู และผู้ปกครองไทยมีความรู้ความเข้าใจว่าการปฏิบัติตามระเบียบแบบแผนอย่างเคร่งครัด การสละเพื่อส่วนรวม การจัดสวัสดิการแก่ผู้ด้อยโอกาส และการสละสิทธิ-

เสรีภาพส่วนบุคคลเป็นพฤติกรรมที่ดี ถูกและควรมาก ซึ่งก็น่าจะมีผลมาจากการได้รับการปลูกฝังเกี่ยวกับความซื่อสัตย์ ความเมตตา และการเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมว่าเป็นสิ่งดีงามดังที่กล่าวถึงมาแล้วในการอภิปรายผลข้อ 1 สำหรับความเมตตา กรุณา และการเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมก็มิได้มีความสำคัญยิ่งย่อนกว่าความซื่อสัตย์เท่าใดนัก ดังเป็นที่กล่าวถึงกันว่า คนไทยมีใจกว้าง เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เห็นอกเห็นใจผู้อื่น (ไพฑูริย์ เครือแก้ว 2506 : 219 และประเสริฐ แยมกลิ่นหุ้ง อ้างถึงใน ประสาร มาลากุล ณ อยุธยา 2523) และมักจะให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ช่วยเหลือผู้ประสบเคราะห์กรรมต่าง ๆ เช่น มีการบริจาคเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัยต่าง ๆ เป็นต้น ซึ่งพฤติกรรมเกี่ยวกับความเมตตา กรุณานี้เป็นพฤติกรรมที่คนทั่วไปเห็นว่าเป็นสิ่งที่ดีงาม และพึงประสงค์ เช่น งานวิจัยของอรนันท์ บุญประสิทธิ์ (2522: 62 - 65) ซึ่งได้ศึกษาความคิดเห็นของครูและผู้บริหารเกี่ยวกับพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของนักเรียน พบว่าครูและผู้บริหารจัดอันดับให้การให้อภัย การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และการให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันเป็นพฤติกรรมที่สำคัญมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของเบญจมาศ ภูติพันธ์ (2515: 84 - 86) ที่เคยกล่าวถึงแล้ว

สำหรับการเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมนั้น ก็เป็นจริยธรรมอีกประการหนึ่งที่มีจะมีการปลูกฝังให้เรียนรู้ว่าเป็นพฤติกรรมที่ดีงาม ดังเช่นงานวิจัยของวชิรญา บัวศรี และสุนันท์ ศลโกสม (2520) ที่เคยกล่าวมาแล้วเช่นกันซึ่งพบว่านอกจากความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์เป็นคุณสมบัติของเด็กไทยที่พึงปรารถนา เป็นอันดับหนึ่งแล้ว ความสามัคคี-ร่วมมือกับหมู่คณะ ตลอดจนการเสียสละ เพื่อส่วนรวมยังเป็นคุณสมบัติรองลงมาที่ผู้ปกครองและนักเรียนมีความปรารถนาตรงกันอีกด้วย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของประสาร มาลากุล ณ อยุธยา (2523) ที่กล่าวมาแล้วในข้อ 1 ซึ่งพบว่าความช่วยเหลือผู้อื่นและการเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมเป็นค่านิยมที่มีความสำคัญมาก เป็นอันดับสอง

จากเหตุผลและงานวิจัยดังกล่าวมานี้ น่าจะเป็นเหตุให้พฤติกรรมการปฏิบัติตามระเบียบแบบแผนอย่างเคร่งครัด การสละเพื่อส่วนรวม การสละสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคล การจัดสวัสดิการแก่ผู้ด้อยโอกาส และการเป็นหูเป็นตาให้เจ้าหน้าที่บ้านเมืองเป็นพฤติกรรมที่กลุ่มตัวอย่างมีแนวโน้มจะกระทำแน่ ๆ ถ้ามีโอกาส

ส่วนพฤติกรรมที่กลุ่มตัวอย่างมีแนวโน้มจะไม่ทำคือ การปกครองด้วยความรุนแรง อคติในการปฏิบัติต่อบุคคลต่าง ๆ การให้และการใช้อภิสิทธิ์ การใช้ตำแหน่งหน้าที่ทาผลประโยชน์ การปิดบังผู้กระทำผิดกฎหมาย การให้สินบน การรับสินบน การทุจริตในการเลือกตั้ง และการแจ้งความเท็จ ซึ่งเป็นพฤติกรรมด้านลบทั้งสิ้น แสดงว่านักเรียน ครู และผู้ปกครองมีความรู้และความเข้าใจว่าพฤติกรรมเหล่านี้เป็นพฤติกรรมที่ไม่สมควรกระทำ อันสอดคล้องกับงานวิจัยของอาริยา ศิวะบุตร ที่กล่าวมาแล้วและพบว่าพฤติกรรมข้างต้นนี้เป็นพฤติกรรมที่ไม่ดี ผิด และไม่ควร กลุ่มตัวอย่างจึงมีแนวโน้มที่จะไม่กระทำ เพราะความรู้ความเข้าใจ เหล่านี้มีผลต่อการแสดงออกซึ่งพฤติกรรมของบุคคลตามทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของแบนดูรา (Bandura 1977:170)

3. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากตารางที่ 13 สรุปได้ว่านักเรียน ครู และผู้ปกครอง เคยเห็นคนอื่นทำพฤติกรรมเกี่ยวกับการปฏิบัติตามระเบียบแบบแผนอย่างเคร่งครัด บ่อย ๆ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการปฏิบัติตามระเบียบแบบแผนอย่างเคร่งครัดเป็นพฤติกรรมที่คนทั่วไปโดยส่วนใหญ่มีการปฏิบัติกันมากและเห็นได้โดยทั่วไป อันน่าจะเนื่องมาจากเป็นพฤติกรรมที่บุคคลทั่วไปเห็นว่าเป็นสิ่งดีงามควรแก่การปฏิบัติดังกล่าวมาแล้ว ซึ่งต่างกับพฤติกรรมการแจ้งความเท็จ การทุจริตในการเลือกตั้ง และการปิดบังผู้กระทำผิดกฎหมาย อันเป็นพฤติกรรมที่นักเรียน ครู และผู้ปกครอง รายงานว่าไม่ค่อยเคยเห็นคนอื่นทำ อาจจะเป็นเพราะเป็นพฤติกรรมที่คนทั่วไปไม่ยอมรับ เพราะเห็นว่าเป็นสิ่งที่ผิดไม่ควรกระทำจึงทำให้คนไม่กล้าที่จะแสดงพฤติกรรม เหล่านี้ให้ผู้อื่นพบเห็น ประกอบกับพฤติกรรมเหล่านี้มีโอกาสดังกล่าวได้ไม่บ่อยนัก ดังนั้นจึงเป็นไปได้ที่ว่านักเรียน ครู และผู้ปกครอง โดยส่วนใหญ่แทบจะไม่เคยพบเห็นเลย

4. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากตารางที่ 14 สรุปได้ว่านักเรียน ครู และผู้ปกครอง คิดว่าคนอื่นจะกระทำพฤติกรรมการปฏิบัติตามระเบียบแบบแผนอย่างเคร่งครัด แน่ ๆ ซึ่งน่าจะมีผลมาจากการที่นักเรียน ครู และผู้ปกครอง เคยเห็นคนอื่นมีพฤติกรรมนี้บ่อย ๆ และเป็นพฤติกรรมที่ถูกต้องควรแก่การปฏิบัติ นักเรียน ครู และผู้ปกครอง จึงคาดว่าคนอื่นก็จะต้องกระทำอีกถ้ามีโอกาส

ส่วนพฤติกรรมอื่น ๆ นักเรียน ครู และผู้ปกครอง คาดว่าคนอื่นอาจจะกระทำ ถ้ามีโอกาส โดยไม่มีพฤติกรรมใดเลยที่นักเรียน ครู และผู้ปกครอง คาดว่าคนอื่นจะไม่กระทำ อาจจะเนื่องมาจากพฤติกรรมต่าง ๆ เหล่านี้เป็นพฤติกรรมที่อาจเกิดขึ้นได้ ถึงแม้ว่าบางพฤติกรรม เช่น การแจ้งความเท็จ การทุจริตในการเลือกตั้ง หรือการบิดเบ่งผู้กระทำผิดกฎหมายจะเป็นพฤติกรรมที่กลุ่มตัวอย่างรายงานว่าแทบจะไม่เคยเห็นคนอื่นกระทำก็ตาม แต่ก็ยังเป็นที่ยืนยันทั่วไปว่าพฤติกรรมเหล่านี้ก็ยังมีอยู่ จึงทำให้นักเรียน ครู และผู้ปกครอง เชื่อว่าไม่มีพฤติกรรมใดที่จะไม่มีผู้กระทำ จึงรายงานออกมาในรูปของความไม่แน่ใจดังกล่าว

ตอนที่ 2 พฤติกรรมและแนวโน้มพฤติกรรมจริยธรรมทางการเมืองตามคำรายงานจำแนกตามตัวแปรต้น และรายมาคร

ในการอภิปรายผลการวิจัยตามตัวแปรต้น 6 ตัวแปรนี้ จะอภิปรายทีละตัวแปร และจะสรุปเป็นผลรวมว่าตัวแปรแต่ละตัวมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมและแนวโน้มพฤติกรรมมากน้อยเพียงใด โดยยึดหลักการตีความดังนี้คือ

(1) ให้ $\mu_1 = \mu_2$ เมื่อ μ_1 และ μ_2 คือมัชฌิม เลขคณิตของประชากรกลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2 และ $\alpha = .05$ เมื่อ α คือโอกาสของความน่าจะเป็นในการปฏิเสธสมมติฐานที่เป็นจริง

(2) หาก (1) เป็นจริง ในการทดสอบความแตกต่างระหว่าง \bar{x}_1 และ \bar{x}_2 เมื่อ \bar{x}_1 และ \bar{x}_2 คือค่ามัชฌิม เลขคณิตของกลุ่มตัวอย่างที่ 1 และกลุ่มที่ 2 จะได้ค่าสถิติ t หรือ F ที่มีโอกาสตกอยู่ในช่วงมีนัยสำคัญทางสถิติไม่เกินร้อยละ 5 ในการทดสอบแต่ละครั้ง

(3) จาก (1) และ (2) หากมีพฤติกรรม 18 พฤติกรรม และแต่ละพฤติกรรมทดสอบความมีนัยสำคัญทางสถิติ 1 ครั้ง ฉะนั้นตามการคาดหวังจะมีพฤติกรรมที่ตกอยู่ในช่วงมีนัยสำคัญทางสถิติไม่เกินร้อยละ 5 หรือไม่เกิน 0.9 พฤติกรรม คือ 1 พฤติกรรม

(4) หากจำนวนพฤติกรรมที่ทดสอบความแตกต่างระหว่าง \bar{x}_1 และ \bar{x}_2 แล้วมีนัยสำคัญทางสถิติมากกว่า 1 พฤติกรรมก็จะปฏิเสธสมมติฐานใน (1)

(5) ในกรณีที่พฤติกรรมที่มีนัยสำคัญทางสถิติมีมากกว่า 1 พฤติกรรม จะใช้จำนวนพฤติกรรมที่มีนัยสำคัญทางสถิติเป็นตรรกะนี้ แสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต้นกับพฤติกรรมและแนวโน้มพฤติกรรมจริยธรรมทางการเมือง ทั้ง 18 พฤติกรรมตามเกณฑ์ดังนี้

ถ้ามีพฤติกรรมที่มีนัยสำคัญทางสถิติ 0 - 1 พฤติกรรม	ถือว่า	ไม่มีความสัมพันธ์กัน
ถ้ามีพฤติกรรมที่มีนัยสำคัญทางสถิติ 2 - 5 พฤติกรรม	ถือว่า	มีความสัมพันธ์กันน้อย
ถ้ามีพฤติกรรมที่มีนัยสำคัญทางสถิติ 6 - 9 พฤติกรรม	ถือว่า	มีความสัมพันธ์กันค่อนข้างน้อย
ถ้ามีพฤติกรรมที่มีนัยสำคัญทางสถิติ 10-13 พฤติกรรม	ถือว่า	มีความสัมพันธ์กันค่อนข้างมาก
ถ้ามีพฤติกรรมที่มีนัยสำคัญทางสถิติ 14-18 พฤติกรรม	ถือว่า	มีความสัมพันธ์กันมาก

เพศ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพฤติกรรมและแนวโน้มพฤติกรรมจริยธรรมทางการเมือง จำแนกตามตัวแปร "เพศ" พบว่า

1. มาตรฐาน 1 "เคยทำหรือไม่" ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากตารางที่ 15 และภาพสังเคราะห์คะแนนรูปที่ 1 ปรากฏว่า ผู้ชายและผู้หญิงรายงานว่าจะทำพฤติกรรมจริยธรรมทางการเมืองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P \leq .05$) 9 ใน 18 พฤติกรรม ซึ่งสรุปได้ว่าผู้ชายและผู้หญิง เคยทำพฤติกรรมจริยธรรมทางการเมืองแตกต่างกันเป็นไปตามสมมติฐานในการวิจัย และยังสะท้อนให้เห็นว่าเพศมีความสัมพันธ์ค่อนข้างน้อยกับการกระทำพฤติกรรมจริยธรรมทางการเมือง

ตามคำรายงานของกลุ่มตัวอย่างพบว่าผู้ชาย เคยทำพฤติกรรมจริยธรรมทางการเมืองมากกว่าผู้หญิงในทุกพฤติกรรมที่แตกต่างกันทั้งด้านบวกได้แก่ การสละเพื่อส่วนรวม การเป็นหูเป็นตาให้เจ้าหน้าที่บ้านเมือง และด้านลบได้แก่การปกครองด้วยความรุนแรง การใช้ตำแหน่งหน้าที่หาผลประโยชน์ การให้และการใช้อภิสิทธิ์ การรับสินบน การแจ้งความเท็จ การให้สินบน และการทุจริตในการเลือกตั้ง

2. มาตรฐาน 2 "จะทำหรือไม่ ถ้ามีโอกาส" ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากตารางที่ 16 และตามสังเคราะห์คะแนนรูปที่ 2 ปรากฏว่าผู้ชายและผู้หญิงรายงานว่าจะทำพฤติกรรมจริยธรรมทางการเมืองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P \leq .05$) 8 ใน 18 พฤติกรรม

ซึ่งสรุปได้ว่าผู้ชายและผู้หญิงมีแนวโน้มพฤติกรรมจริยธรรมทางการ เมืองแตกต่างกัน เป็นไปตามสมมติฐานของการวิจัย และสะท้อนให้เห็นว่าเพศมีความสัมพันธ์ค่อนข้างน้อยกับแนวโน้มพฤติกรรมจริยธรรมทางการ เมือง

พฤติกรรมที่มีแนวโน้มจะกระทำแตกต่างกันทั้ง 8 พฤติกรรมนี้ ผู้ชายมีแนวโน้มที่จะกระทำมากกว่าผู้หญิงทั้งสิ้น ทั้งพฤติกรรมด้านบวกได้แก่การสละเพื่อส่วนรวม และพฤติกรรมด้านลบได้แก่การให้และการใช้อิทธิทธิ การใช้ตำแหน่งหน้าที่หาผลประโยชน์ การปิดบังผู้กระทำผิดกฎหมาย การให้สินบน การรับสิน การทุจริตในการเลือกตั้ง และการแจ้งความเท็จ ซึ่งเกือบทุกพฤติกรรมยกเว้นพฤติกรรมการปิดบังผู้กระทำผิดกฎหมายล้วน เป็นพฤติกรรมที่ผู้ชายเคยกระทำมากกว่าผู้หญิงมาแล้วในมาตร 1

3. มาตร 3 "เคยเห็นคนอื่นทำหรือไม่" ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากตารางที่ 17 และภาพสัณฐานคะแนนรูปที่ 3 ปรากฏว่าผู้ชายและผู้หญิงรายงานว่าจะเคยเห็นคนอื่นทำพฤติกรรมจริยธรรมทางการ เมืองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P \leq .05$) 5 ใน 8 พฤติกรรม ซึ่งสรุปได้ว่าผู้ชายและผู้หญิงเคยเห็นคนอื่นทำพฤติกรรมจริยธรรมทางการ เมืองแตกต่างกัน เป็นไปตามสมมติฐานของการวิจัย และยังสะท้อนให้เห็นว่าเพศมีความสัมพันธ์น้อยกับการ เคยเห็นคนอื่นกระทำพฤติกรรมจริยธรรมทางการ เมือง

พฤติกรรมที่ผู้ชายและผู้หญิงเคยเห็นคนอื่นกระทำแตกต่างกัน 5 พฤติกรรมนี้ เป็นพฤติกรรมที่ผู้หญิงเคยเห็นมากกว่าผู้ชาย 3 พฤติกรรม ได้แก่ การมีส่วนร่วมทางการเมือง ซึ่งเป็นพฤติกรรมด้านบวก และการใช้ตำแหน่งหน้าที่หาผลประโยชน์กับการให้และการใช้อิทธิทธิซึ่งเป็นพฤติกรรมด้านลบ แต่อีก 2 พฤติกรรมที่เคยเห็นคนอื่นทำแตกต่างกันได้แก่ การเป็นหู เป็นตาให้เจ้าหน้าที่บ้านเมือง และการปิดบังผู้กระทำผิดกฎหมาย นั้นพบว่าผู้ชายเคยเห็นคนอื่นทำมากกว่าผู้หญิง

4. มาตร 4 "คิดว่าคนอื่นจะทำหรือไม่ถ้ามีโอกาส" ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากตารางที่ 18 และตามสัณฐานรูปที่ 4 ปรากฏว่าผู้ชายและผู้หญิงพยากรณ์การกระทำพฤติกรรมจริยธรรมทางการ เมืองของคนอื่นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P \leq .05$) 2 ใน 18 พฤติกรรม ซึ่งสรุปได้ว่าผู้ชายและผู้หญิงคิดว่าคนอื่นจะทำพฤติกรรมจริยธรรมทาง

การ เมืองแตกต่างกัน เป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย และสะท้อนให้เห็นว่า เพศมีความสัมพันธ์น้อยกับการพยากรณ์พฤติกรรมจริยธรรมทางการ เมืองของคนอื่น

พฤติกรรมที่ผู้ชายและผู้หญิงพยากรณ์การกระทำของคนอื่นแตกต่างกันทั้ง 2 พฤติกรรมล้วน เป็นพฤติกรรมด้านลบทั้งสิ้นได้แก่ การใช้ตำแหน่งหน้าที่ทาผลประโยชน์กับการให้และการใช้อิทธิทธิ ซึ่งผู้หญิงคิดว่าคนอื่นจะทำพฤติกรรมทั้ง 2 นี้มากกว่าผู้ชาย

จากผลการวิจัยทั้ง 4 มาตรฐานดังกล่าวมา สามารถสรุปและอภิปรายได้ดังนี้

ก. เพศมีความสัมพันธ์ค่อนข้างน้อยกับพฤติกรรมและแนวโน้มพฤติกรรมจริยธรรมทางการ เมืองซึ่งสนับสนุนสมมติฐานที่ตั้งไว้แต่ค่อนข้างน้อย เป็นเพราะว่าพฤติกรรมทางการ เมือง เป็นส่วนหนึ่งที่เกิดจากการเรียนรู้ทางสังคมซึ่ง เปิดโอกาสให้ทั้งชายและหญิงได้เรียนรู้ และ เลือกกระทำได้เท่า ๆ กัน ถึงแม้จะมีความแตกต่างกันบ้างซึ่งจะอภิปรายต่อไป แต่ก็ ไม่ทำให้เกิดความแตกต่างกันมากนัก ดังนั้นความแตกต่างระหว่าง เพศจึงไม่ได้ทำให้พฤติกรรม และแนวโน้มพฤติกรรมจริยธรรมทางการ เมืองของผู้ชายและผู้หญิงแตกต่างกันมาก

ข. เพศมีความสัมพันธ์น้อยกับการ เห็นคนอื่นกระทำและคิดว่าคนอื่นจะกระทำ พฤติกรรมจริยธรรมทางการ เมืองซึ่งสนับสนุนสมมติฐานที่ตั้งไว้แต่ค่อนข้างน้อย เป็นเพราะว่าพฤติกรรมจริยธรรมทางการ เมือง เป็นพฤติกรรมที่สามารถพบ เห็นได้ทั่วไปในสังคมประกอบกับผู้ชายและผู้หญิงมีโอกาสที่เท่าเทียมกันในการได้พบ ได้เห็น ได้ยิน ได้ฟัง ได้อ่าน และได้ติดตามข่าวสารต่าง ๆ จากสื่อมวลชน และการสมาคมติดต่อกับผู้อื่น ดังนั้นความแตกต่างระหว่าง เพศจึงไม่ได้มีผลมากมายกับการ เห็นพฤติกรรมของคนอื่นและการพยากรณ์การกระทำของคนอื่นถึงแม้จะมีความแตกต่างกันบ้างแต่ก็ เป็นส่วนน้อยดังจะอภิปรายต่อไป

ค. ผู้ชาย เคยทำและมีแนวโน้มที่จะทำพฤติกรรมจริยธรรมทางการ เมืองมากกว่า ผู้หญิงทั้งด้านบวกและด้านลบ เป็นผลมาจากการอบรมเลี้ยงดูในครอบครัวไทยที่ให้อิสระในการคิดและการกระทำสิ่งต่าง ๆ แก่เด็กผู้ชายมากกว่าเด็กผู้หญิง และมาตรฐานของสังคมไทยที่ให้เสรีภาพในการปฏิบัติตัวของผู้ชายมากกว่าผู้หญิง (Guskin 1964:84) ตลอดจนโดยธรรมชาติผู้ชายมีบุคลิกภาพที่ก้าวร้าวและรุนแรงมากกว่าผู้หญิง (ประเวทย์ จันทรรัตน์ 2516: 70 - 71 และจำเนียร แสงสว่าง 2519:169) จึงส่งผลให้ผู้ชายมีลักษณะกล้าทำ กล้าคิด

ตามความปรารถนาและอารมณ์มากกว่า ในขณะที่ผู้หญิงซึ่งถูกสังคม เข้มงวดกวดขันมากกว่า ผู้ชายจึงพยายามที่จะประพฤติตนตามกฎหมายเกณฑ์ต่าง ๆ ของสังคม มีการคิดไตร่ตรองก่อนที่จะทำพฤติกรรมใด ๆ เพื่อที่จะแสดงออกในสิ่งที่ดี ที่ถูก ที่ควร ซึ่งเป็นไปในทางที่สังคมยอมรับ จึงทำให้ผู้หญิงไม่ค่อยกล้าที่จะกระทำพฤติกรรมใด ๆ เท่าผู้ชาย

ง. ผู้หญิงเคยเห็นคนอื่นทำและคิดว่าคนอื่นจะทำพฤติกรรมจริยธรรมทางการเมืองมากกว่าผู้ชาย เป็นเพราะผู้หญิงมักจะได้รับการอบรมให้เป็นคนมีความละเอียดรอบคอบ ช่างสังเกตจึงทำให้ผู้หญิงมีความใส่ใจที่จะสังเกตพฤติกรรมของผู้อื่นมากกว่าผู้ชาย แต่อย่างไรก็ตามผู้หญิงก็ไม่ได้สังเกตเห็นพฤติกรรมทางการเมืองของผู้อื่นแตกต่างจากผู้ชายมากนักดังอภิปรายแล้วในข้อ ข.

ศาสนา

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากตารางที่ 19 - 22 ปรากฏว่าชาวพุทธ ชาวคริสต์ และชาวอิสลามไม่เคยกระทำพฤติกรรมและไม่มีแนวโน้มที่จะทำพฤติกรรมจริยธรรมทางการเมืองแตกต่างกัน ตลอดจนไม่คิดว่าคนอื่นจะทำพฤติกรรมจริยธรรมทางการเมืองแตกต่างกัน ยกเว้นในมาตรา 3 ชาวมุสลิมรายงานว่าเคยเห็นคนอื่นทำพฤติกรรมการให้ และการใช้อิสิทธ์มากกว่าชาวคริสต์เพียงตัวแปรเดียว ซึ่งเมื่อพิจารณารวมกันทั้ง 4 มาตราแล้วความแตกต่างเล็กน้อยนี้ไม่น่าที่จะ เป็นเพราะตัวแปรทางศาสนา จึงสรุปได้ว่ากลุ่มผู้นับถือศาสนาพุทธ คริสต์ และอิสลาม มีพฤติกรรมและแนวโน้มพฤติกรรมจริยธรรมทางการเมืองไม่แตกต่างกัน และขัดแย้งกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ และยังสะท้อนให้เห็นอีกว่าศาสนาไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรม และแนวโน้มพฤติกรรมจริยธรรมทางการเมืองเลย ซึ่งผลการวิจัยนี้สามารถจะอภิปรายได้ว่า เนื่องมาจากสาเหตุหลายประการได้แก่

1. เนื่องจากศาสนาทุกศาสนาโดยหลักใหญ่ ๆ ต่างก็มีจุดมุ่งหมายร่วมกันคือ สอนให้คนเป็นคนดี มีคุณธรรม ประกอบแต่กรรมดี ละเว้นกรรมชั่ว (พุทธศาสนิกชนไม่ปรากฏปีที่พิมพ์ : 165 - 166) ทำให้หลักปฏิบัติส่วนใหญ่มีความสอดคล้องกัน
2. ผู้นับถือศาสนาทั้ง 3 กลุ่มนี้ต่างก็เป็นคนไทย ได้รับสิ่งแวดล้อมทางการเมือง การปกครองและการศึกษาตามหลักสูตรเดียวกัน ซึ่งอาจจะแตกต่างกันบ้างก็เพียงเล็กน้อย

เล็กน้อยเท่านั้น จึงทำให้ผลของการเรียนรู้พฤติกรรมที่ดี ที่ถูก ที่ควร เป็นไปในทำนองเดียวกัน และถึงแม้ว่าวิถีปฏิบัติในส่วนปลีกย่อยของแต่ละศาสนาจะแตกต่างกันไปบ้าง แต่อิทธิพลจากสังคมภายนอกที่แวดล้อมมีมากกว่า จึงทำให้แบบแผนและวิถีปฏิบัติเป็นไปตามมาตรฐานของสังคมเดียวกัน ดังนั้นผลการวิจัยโดยส่วนรวมจึงพบว่าผู้ที่นับถือศาสนาต่างกันมีพฤติกรรมและแนวโน้มพฤติกรรมจริยธรรมทางการ เมืองไม่แตกต่างกัน

3. อาจ เนื่องจากจากความแตกต่างกันอย่างมากของขนาดของกลุ่มตัวอย่างในแต่ละศาสนา กล่าวคือ กลุ่มพุทธมีจำนวน 2,748 คน กลุ่มคริสต์มีจำนวน 20 คน และกลุ่มอิสลามมีจำนวน 40 คน จากขนาดของกลุ่มที่แตกต่างกันนี้อาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดความคลาดเคลื่อนทางสถิติ เป็นผลให้ไม่พบความแตกต่างในการทดสอบ จึงปรากฏออกมาว่ากลุ่มคนนับถือศาสนาต่างกันมีพฤติกรรมและแนวโน้มพฤติกรรมจริยธรรมทางการ เมืองไม่แตกต่างกัน

สถานภาพ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพฤติกรรมและแนวโน้มพฤติกรรมจริยธรรมทางการ เมือง จำแนกตามตัวแปร "สถานภาพ" พบว่า

1. มาตรา 1 "เคยทำหรือไม่" จากตารางที่ 23 - 25 และสถิติฐานคะแนนรูปที่ 5 และ 6 พบว่าผู้ที่มีสถานภาพต่างกันอันได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ครูและผู้บริหาร รายงานว่า คนเคยกระทำพฤติกรรมจริยธรรมทางการ เมืองทั้งด้านบวกและด้านลบแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติตั้งแต่ระดับ .05 ขึ้นไป ($P \leq .05$) 15 ใน 18 พฤติกรรม ยกเว้น 3 พฤติกรรมด้านลบเท่านั้นที่ไม่แตกต่างกันคือ การให้สินบน การบิดเบ่งผู้กระทำผิดกฎหมาย และการทุจริตในการเลือกตั้ง จึงสรุปได้ว่าผู้ที่มีสถานภาพต่างกัน เคยทำพฤติกรรมจริยธรรมทางการ เมืองแตกต่างกัน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย และแสดงให้เห็นด้วยว่าสถานภาพมีความสัมพันธ์อย่างมากกับการกระทำพฤติกรรมจริยธรรมทางการ เมือง

ผลการเปรียบเทียบความแตกต่าง เป็นรายคู่ด้วยวิธีการของ เซฟ เฟ และการแจกแจงความถี่ของจำนวนครั้งที่กลุ่มตัวอย่างแต่ละคู่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ พบว่าโดย

ส่วนรวมครู เคยทำพฤติกรรมจริยธรรมทางการเมืองด้านบวกมากกว่ากลุ่มอื่น ๆ และเคยทำพฤติกรรมทางการเมืองด้านลบน้อยกว่ากลุ่มอื่น ๆ ในขณะที่นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เคยทำพฤติกรรมจริยธรรมทางการเมืองด้านบวกน้อยกว่ากลุ่มอื่น ๆ และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 และผู้ปกครองเคยทำพฤติกรรมด้านลบมากกว่ากลุ่มอื่น ๆ

2. มาตรา 2 "จะทำหรือไม่ ถ้ามีโอกาส" จากตารางที่ 26 - 28 และสถิติฐานคะแนนรูปที่ 7 และ 8 พบว่าผู้ที่มีสถานภาพต่างกันอันได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ครู และผู้ปกครอง มีแนวโน้มที่จะทำพฤติกรรมจริยธรรมทางการเมืองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ขึ้นไป ($P \leq .05$) 16 ใน 18 พฤติกรรม และมีไม่แตกต่างกันอยู่เพียง 2 พฤติกรรมทางด้านลบเท่านั้นคือ การปิดบังผู้กระทำผิดกฎหมาย และการให้สินบน จึงสรุปได้ว่าผู้ที่มีสถานภาพต่างกันมีแนวโน้มพฤติกรรมจริยธรรมทางการเมืองแตกต่างกัน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานของการวิจัย และแสดงให้เห็นด้วยว่าสถานภาพมีความสัมพันธ์มากกับแนวโน้มพฤติกรรมจริยธรรมทางการเมือง

ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ด้วยวิธีการของ เชฟเฟ และ การแจกแจงความถี่ของจำนวนครั้งที่กลุ่มตัวอย่างแต่ละคู่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ พบว่าโดยส่วนรวมแล้วครูมีแนวโน้มที่จะทำพฤติกรรมจริยธรรมทางการเมืองด้านบวกมากกว่ากลุ่มอื่น ๆ และมีแนวโน้มที่จะทำพฤติกรรมจริยธรรมทางการเมืองด้านลบน้อยกว่ากลุ่มอื่น ๆ ในขณะที่นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีแนวโน้มที่จะทำพฤติกรรมจริยธรรมทางการเมืองด้านลบมากกว่ากลุ่มอื่น ๆ และนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีแนวโน้มที่จะทำพฤติกรรมจริยธรรมทางการเมืองทั้งด้านบวกและด้านลบน้อยกว่ากลุ่มอื่น ๆ ทั้งหมด

3. มาตรา 3 "เคยเห็นคนอื่นทำหรือไม่" จากตารางที่ 29 - 31 และภาพสถิติฐานคะแนนรูปที่ 9 และ 10 พบว่าบุคคลที่มีสถานภาพต่างกันอันได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 5 ครูและผู้ปกครอง รายงานว่าตนเคยเห็นคนอื่นทำพฤติกรรมจริยธรรมทางการเมืองทั้งด้านบวกและด้านลบทุกพฤติกรรมแตกต่างกันอย่างมีระดับนัยสำคัญ .05 ขึ้นไป ($P \leq .05$) จึงสรุปได้ว่าผู้ที่มีสถานภาพต่างกัน เคยเห็นพฤติกรรมจริยธรรมทางการเมืองของผู้อื่นแตกต่างกัน ซึ่งเป็นไป

ตามสมมติฐานของการวิจัย และแสดงให้เห็นว่าสถานภาพมีความสัมพันธ์มากกับการเคยเห็นคนอื่นกระทำพฤติกรรมจริยธรรมทางการ เมือง

ผลการเปรียบเทียบความแตกต่าง เป็นรายคู่ด้วยวิธีการของ เซฟเฟ และการแจกแจงความถี่ของจำนวนครั้งที่กลุ่มตัวอย่างแต่ละคู่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ พบว่าโดยส่วนรวมครู เคย เห็นคนอื่นทำพฤติกรรมจริยธรรมทางการ เมืองด้านบวกมากกว่ากลุ่มอื่น ๆ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 เคยเห็นคนอื่นทำพฤติกรรมทางการ เมืองด้านลบมากกว่ากลุ่มอื่น ๆ ส่วนนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เคยเห็นคนอื่นทำพฤติกรรมจริยธรรมทางการ เมืองทั้งด้านบวกและด้านลบน้อยกว่ากลุ่มอื่น ๆ

4. มาตรา 4 "คิดว่าคนอื่นจะทำหรือไม่" จากตารางที่ 32 - 34 และ สัณฐานคะแนนรูปที่ 11 และ 12 พบว่าบุคคลที่มีสถานภาพต่างกันอันได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ครู และ ผู้ปกครอง คิดว่าคนอื่นจะทำพฤติกรรมจริยธรรมทางการ เมืองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ขึ้นไป ($P \leq .05$) 16 ใน 18 พฤติกรรม มีเพียง 2 พฤติกรรมที่ไม่แตกต่างกันคือ การเป็นหูเป็นตาให้เจ้าหน้าที่บ้านเมือง และการปิดบังผู้กระทำผิดกฎหมาย จึงสรุปได้ว่าบุคคลที่มีสถานภาพต่างกันคิดว่าคนอื่นจะทำพฤติกรรมจริยธรรมทางการ เมืองแตกต่างกัน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานของการวิจัย และยังแสดงให้เห็นว่าสถานภาพมีความสัมพันธ์มากกับความคิดในการพยากรณ์การกระทำของคนอื่น

ผลการเปรียบเทียบความแตกต่าง เป็นรายคู่ด้วยวิธีการของ เซฟเฟ และการแจกแจงความถี่จำนวนครั้งที่กลุ่มตัวอย่างแต่ละคู่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ พบว่าโดยส่วนรวมครูคิดว่าคนอื่นจะทำพฤติกรรมจริยธรรมทางการ เมืองด้านบวกมากกว่ากลุ่มอื่น ๆ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 คิดว่าคนอื่นจะทำพฤติกรรมทางการ เมืองด้านลบมากกว่ากลุ่มอื่น ๆ ในขณะที่นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 คิดว่าคนอื่นจะทำพฤติกรรมจริยธรรมทางการ เมืองทั้งด้านบวกและด้านลบน้อยกว่ากลุ่มอื่น ๆ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยในมาตราที่ 3

จากผลการวิจัยทั้ง 4 มาตราดังกล่าว สามารถที่จะสรุปและอภิปรายดังนี้

ก. สถานภาพมีความสัมพันธ์อย่างมากกับพฤติกรรมและแนวโน้มพฤติกรรมจริยธรรมทางการ เมือง ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานของการวิจัยที่ตั้งไว้

ข. เมื่อพิจารณาโดยส่วนรวมครู เป็นกลุ่มที่มีพฤติกรรมและแนวโน้มพฤติกรรม-
จริยธรรมทางการ เมืองด้านบวกมากกว่ากลุ่มอื่น ๆ ในขณะที่มีพฤติกรรมและแนวโน้มพฤติกรรม
ด้านลบน้อยกว่ากลุ่มอื่น ๆ ซึ่งอภิปรายได้ดังนี้

1. ครูมีประสบการณ์ทางการ เรียนรู้ทั้งทางตรงและทางอ้อมมากกว่า
บุคคลอื่น โดยเฉลี่ยแล้วครูจะเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถทางด้านวิชาการอย่างกว้างขวาง
จากการได้รับการศึกษาที่สูงกว่าบุคคลอื่นทั้งวิชาครูและวิชาสามัญทั่วไป ทำให้ครูมีประสบการณ์
มาก ได้รู้มาก เห็นมาก คิดมาก พัฒนาการทางด้านความ เชื่อและอุดมคติ เป็นไปได้ดีกว่า
คนที่มีการศึกษาต่ำกว่า จึงมีทักษะที่จะพิจารณาวิเคราะห์พฤติกรรมคุณธรรม จริยธรรม และ
ค่านิยมได้อย่างเหมาะสม โดยสามารถจำแนกได้ว่าพฤติกรรมใดที่สังคมส่วนรวมถือว่า ดี
ไม่ดี ถูก ไม่ถูก ควร ไม่ควร และเลือกที่จะทำพฤติกรรมที่เป็นไปตามกฎเกณฑ์ของสังคม
อย่างเหมาะสมได้มากกว่ากลุ่มอื่น ๆ

2. ครูมีอายุอยู่ในวัยผู้ใหญ่ซึ่งเป็นวัยที่มีวุฒิภาวะและประสบการณ์เกี่ยวกับ
การดำรงและดำเนินชีวิตในสังคมมากพอควร การเรียนรู้สิ่งแวดล้อมต่าง ๆ จึงเป็นไปได้ดี
และรวดเร็วกว่ากลุ่มที่มีอายุน้อย โอกาสที่จะได้รู้ ได้เห็น ได้ยิน ได้อ่าน ได้รับข่าวสาร
ข้อมูลต่าง ๆ ตลอดจนได้กระทำก็มีมากกว่า

3. สังคมต่างมุ่งหวังว่าครู เป็นแม่พิมพ์ของชาติ ครูจึงต้องทำตามมาตรฐาน
ที่สังคมยอมรับ ด้วยเหตุที่ครูมีใจจะมีหน้าที่ในการอบรมสั่งสอนวิชาความรู้แก่เด็กเท่านั้น แต่
ครูยังมีหน้าที่ในการอบรมสั่งสอน เด็กให้เป็นคนดีและต้อง เป็นตัวอย่างที่ดีแก่เด็กด้วย ดังนั้นเมื่อ
ใดที่ครูประพฤติตนไม่สมควรแก่การ เคารพยกย่องหรือผิดจากมาตรฐานของสังคม คนในสังคม
ก็จะไม่ยอมรับ มีการตำหนิติเตียน มีการวิพากษ์วิจารณ์อย่างเสียหายมากกว่าบุคคลอื่น ๆ
สถาบันที่ทำหน้าที่ในการฝึกหัดครูจึงพยายามสร้างบุคลิกลักษณะของบุคคลในอาชีพครูให้ เป็นไป
ตามมาตรฐานและค่านิยมของสังคม จึง เข้มงวดกวดขันที่จะอบรมสั่งสอนผู้ที่ จะออกไป เป็นครู
ทั้งด้านวิชาการและศีลธรรมจรรยา ครูจึงต้องตระหนักถึงความควร - ไม่ควร ถูก - ไม่ถูก
ดี - ไม่ดี ในการแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ และต้องพยายามแสดงพฤติกรรมที่ควร ที่ถูก และ
ที่ดี เพื่อเป็นที่ยอมรับในสังคม

ค. เมื่อพิจารณาโดยส่วนรวมพบว่านักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 มีพฤติกรรม และแนวโน้มพฤติกรรมทางการเมืองด้านลบมากกว่ากลุ่มอื่น ๆ เป็นเพราะว่านักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 อยู่ในวัยระหว่างความเป็นเด็กกับผู้ใหญ่ เป็นวัยที่พยายามแสวงหาบทบาทของผู้ใหญ่ มีการเลียนแบบผู้ใหญ่ในสังคม มีความคิดอยากเป็นอิสระ เริ่มคิดพึ่งพาตนเอง อยากรู้ความผิดพลาดด้วยตนเองมากกว่าที่จะเรียนรู้จากคำสั่งสอน (สุชา และ สุรางค์ จันทน์เอม 2520: 43 - 44) ต้องการมีประสบการณ์แปลก ๆ ใหม่ ๆ เปลี่ยนความซ้ำซาก จำเจ ซบเซา ซบเซา ยิ่งเป็นสิ่งที่ต้องห้ามยิ่งอยากลอง (ศรีเรือน แก้วกังวาล 2518:98 - 90) จึงมักจะลองผิดลองถูกในพฤติกรรมต่าง ๆ ที่ตนได้เรียนรู้ทางสังคม วัยนี้ เป็นวัยที่ยังมีอารมณ์เปลี่ยนแปลงง่าย มีความรุนแรง ชอบทำอะไรบ้างเป็น ความเชื่อมั่นต่าง ๆ เป็นไปอย่างรุนแรง (ประยูรศรี สุยะศุนานนท์ 2521: 117 - 122) ด้วยเหตุผลดังกล่าวประกอบกับการขาดประสบการณ์ในสังคมและการศึกษาที่ไม่มากนักทำให้กลุ่มนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ยังไม่สามารถที่จะแยกแยะและเลือกแสดงพฤติกรรมที่ถูกต้องดีงามได้อย่างเหมาะสมตามสภาพของผู้ใหญ่ จึงทำให้มีพฤติกรรมและแนวโน้มพฤติกรรมด้านลบมากกว่ากลุ่มอื่น ๆ

ง. นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เป็นกลุ่มที่มีพฤติกรรมและแนวโน้มพฤติกรรมจริยธรรมทางการเมืองทั้งด้านบวกและด้านลบน้อยกว่ากลุ่มอื่น ๆ เพราะว่าวัยและการศึกษาที่น้อยกว่ากลุ่มอื่น ๆ ทำให้นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีประสบการณ์ทางการเรียนรู้ทั้งทางตรงและทางอ้อมน้อยกว่ากลุ่มอื่น ประสบการณ์ทางสังคมของนักเรียนกลุ่มนี้ถูกจำกัดอยู่เฉพาะในโรงเรียนและครอบครัวเป็นส่วนใหญ่ การดำเนินชีวิตต่าง ๆ ก็อยู่ภายใต้การดูแลของบิดา มารดาหรือผู้ปกครอง สังคมก็ได้คาดหวังเด็กในระดับนี้เท่าใดนัก พ่อแม่หรือผู้ปกครองซึ่งทำหน้าที่ในการอบรมเลี้ยงดูเด็กให้ เป็นไปตามความมุ่งหวังของสังคมจึงยังไม่เข้มงวดกวดขันหรือตั้งมาตรฐานความประพฤติมากนักกับเด็กในระดับนี้ ประกอบกับพฤติกรรมทางการเมืองเป็นเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ที่เกี่ยวข้องกับอำนาจ อิทธิพล และการบังคับ (จรรยา สุภาพ 2514: 2) ซึ่งเด็กในวัยนี้ยังไม่ได้รับอำนาจและอิทธิพลเหล่านี้เท่ากับกลุ่มอื่น ๆ ด้วยโอกาสและพื้นฐานที่น้อยกว่ากลุ่มอื่น ๆ ดังกล่าวมานี้จึงทำให้นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีพฤติกรรม และแนวโน้มพฤติกรรมทางการเมืองน้อยกว่ากลุ่มอื่น ๆ ทั้งด้านบวกและด้านลบ

ภูมิภาค

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพฤติกรรมและแนวโน้มพฤติกรรมจริยธรรมทางการเมือง จำแนกตามตัวแปร "ภูมิภาค" พบว่าในแต่ละมามีพฤติกรรมที่แตกต่างกันน้อยและมีการกระจายความแตกต่างของแต่ละภูมิภาคไป ผู้วิจัยจึงขอเสนอการอภิปรายผลเป็นรายมาตร ดังนี้

1. มาตร 1 "เคยทำหรือไม่" จากตารางที่ 36 - 37 และสถิติฐานคะแนนรูปที่ 13 ผู้ที่อยู่ในภูมิภาคต่าง ๆ คือ กรุงเทพมหานคร ภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคใต้ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือรายงานว่า เคยทำพฤติกรรมจริยธรรมทางการเมืองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติตั้งแต่ระดับ .05 ขึ้นไป ($P \leq .05$) 4 ใน 18 พฤติกรรม จึงสรุปได้ว่าผู้ที่อยู่ในภูมิภาคต่างกัน เคยทำพฤติกรรมจริยธรรมทางการเมืองแตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ อย่างไรก็ตามความแตกต่างที่พบสะท้อนให้เห็นว่า ภูมิภาคมีความสัมพันธ์น้อยกับพฤติกรรมและแนวโน้มพฤติกรรมจริยธรรมทางการเมือง

พฤติกรรมที่บุคคลต่างภูมิภาค เคยกระทำแตกต่างกัน 4 พฤติกรรมนี้เป็นพฤติกรรมด้านบวกทุกพฤติกรรมได้แก่ การสละสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคล การลดหย่อนและการอภิโหม การยอมปฏิบัติตามกฎหมายบ้านเมือง และการเป็นหูเป็นตาให้เจ้าหน้าที่บ้านเมือง และโดยส่วนรวมพบว่า คนในภาคเหนือ เคยทำพฤติกรรมเหล่านี้มากกว่ากลุ่มอื่น ๆ ในขณะที่คนในภาคกลาง เคยทำน้อยกว่ากลุ่มอื่น ๆ

เป็นที่น่าสังเกตว่าพฤติกรรมการ เป็นหู เป็นตาให้เจ้าหน้าที่บ้านเมืองนั้นคนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือรายงานว่า เคยทำมากกว่ากลุ่มอื่น ๆ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สมชาย รักริฉัตร (2514: 182) ที่พบว่าชาวบ้านในจังหวัดนครพนมโดยทั่วไปตระหนักดีว่าเป็นหน้าที่หรือความรับผิดชอบทางศีลธรรมของคนที่ต้องยินยอมและให้ความร่วมมือกับราชการ

2. มาตร 2 "จะทำหรือไม่ถ้ามีโอกาส" ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากตารางที่ 38 - 40 และตามสถิติฐานคะแนนรูปที่ 15 และ 16 พบว่าคนที่อยู่ในภูมิภาคต่าง ๆ กัน รายงานว่ามีแนวโน้มที่จะทำพฤติกรรมจริยธรรมทางการเมืองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ขึ้นไป ($P \leq .05$) 2 ใน 18 พฤติกรรม ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าคนที่อยู่ในภูมิภาคต่างกันมีแนวโน้มจะทำพฤติกรรมจริยธรรมทางการเมืองแตกต่างกัน เป็นไปตาม



สมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ แต่ก็สะท้อนให้เห็นว่า ภูมิภาคมีความสัมพันธ์น้อยกว่าแนวโน้ม พฤติกรรมจริยธรรมทางการ เมือง

พฤติกรรมที่มีแนวโน้มจะทำแตกต่างกัน 2 พฤติกรรมนี้แบ่ง เป็นพฤติกรรมด้านบวก 1 พฤติกรรมคือ การปฏิบัติตามระเบียบแบบแผนอย่างเคร่งครัด ซึ่งพบว่าคนในภาคเหนือ มีแนวโน้มที่จะทำมากกว่ากลุ่มอื่น ๆ แตกต่างจากคนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีแนวโน้ม ที่จะทำน้อยกว่ากลุ่มอื่น ๆ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของประสาร มาลากุล ณ อยุธยา (2522:63, 72) ที่พบว่าเขาวชนในภาคเหนือมีค่านิยมในด้านความเป็นระเบียบและ อนุรักษ์นิยมสูงกว่าเขาวชนจากภาคอื่น ๆ โดยที่กลุ่มเขาวชนจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือมี ค่านิยมในด้านนี้ค่าที่สุดเมื่อเทียบกับคนภาคอื่น ๆ ส่วนพฤติกรรมด้านลบที่มีแนวโน้มจะทำ แตกต่างกันคือ การปกครองด้วยความรุนแรง ซึ่งพบว่าคนในกรุงเทพมหานครมีแนวโน้มที่ จะทำมากกว่ากลุ่มอื่น ๆ ต่างจากคนในภาคใต้ที่มีแนวโน้มจะทำน้อยกว่ากลุ่มอื่น ๆ

3. มาตรา 3 "เคยเห็นคนอื่นทำหรือไม่" ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากตาราง ที่ 41 - 43 และภาพสัณฐานคะแนนรูปที่ 17 และ 18 พบว่าคนในภูมิภาคต่าง ๆ รายงาน ว่าเคยเห็นคนอื่นกระทำพฤติกรรมจริยธรรมทางการเมืองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ตั้งแต่ระดับ .05 ขึ้นไป ($P \leq .05$) 6 ใน 18 พฤติกรรม จึงสรุปได้ว่าคนในภูมิภาค ต่างกัน เคยเห็นคนอื่นกระทำพฤติกรรมจริยธรรมทางการ เมืองแตกต่างกันและสอดคล้องกับ สมมติฐานการวิจัย แต่ก็สะท้อนให้เห็นว่าภูมิภาคมีความสัมพันธ์ค่อนข้างน้อยกว่าการ เห็นคนอื่นทำ พฤติกรรมจริยธรรมทางการเมือง

พฤติกรรมที่คนในภาคต่าง ๆ เคยเห็นแตกต่างกัน 6 พฤติกรรมนี้แบ่งเป็นพฤติกรรม ด้านบวก 5 พฤติกรรม ได้แก่ การสละสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคล การลดหย่อนและการอภัยโทษ การต่อต้านกฎหมายที่ไม่ชอบธรรม การเป็นหูเป็นตาให้เจ้าหน้าที่บ้านเมือง และการยอมปฏิบัติตามกฎหมายบ้านเมือง พฤติกรรมด้านลบ 1 พฤติกรรมได้แก่ การให้และการใช้อิทธิทธิ เมื่อพิจารณาโดยส่วนรวมแล้วพบว่าคนในกรุงเทพมหานคร เคยเห็นคนอื่นกระทำพฤติกรรมจริย- ธรรมทางการเมืองทั้งด้านบวกและด้านลบมากกว่ากลุ่มอื่น ๆ ในขณะที่คนในภาคกลางเคยเห็น คนอื่นกระทำพฤติกรรมจริยธรรมทางการเมืองด้านบวกน้อยกว่ากลุ่มอื่น ๆ และคนในภาคเหนือ เคยเห็นคนอื่นกระทำพฤติกรรมจริยธรรมทางการเมืองด้านลบน้อยกว่ากลุ่มอื่น ๆ

4. มาตรฐาน 4 "คิดว่าคนอื่นจะทำหรือไม่ถ้ามีโอกาส" ผลการวิเคราะห์ข้อมูล จาตารางที่ 44 - 45 และภาพแสดงฐานคะแนนรูปที่ 20 พบว่าคนในภูมิภาคต่าง ๆ รายงาน ว่าคิดว่าคนอื่นจะทำพฤติกรรมจริยธรรมทางการเมืองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ตั้งแต่ระดับ .05 ขึ้นไป ($P \leq .05$) 2 ใน 18 พฤติกรรม จึงสรุปได้ว่าคนที่อยู่ใน ภูมิภาคต่างกันคิดว่าคนอื่นจะทำพฤติกรรมจริยธรรมทางการเมืองแตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้อง กับสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ แต่ความแตกต่างที่พบสะท้อนให้เห็นว่าภูมิภาคมีความสัมพันธ์น้อย กับความคิดในการพยากรณ์การกระทำพฤติกรรมจริยธรรมทางการเมืองของผู้อื่น

พฤติกรรมที่คนต่างภูมิภาคพยากรณ์การกระทำของผู้อื่นแตกต่างกันทั้ง 2 พฤติกรรม นี้ล้วน เป็นพฤติกรรมด้านลบได้แก่ การให้และการใช้อิทธิทธิ และการปิดบังผู้กระทำผิดกฎหมาย

พฤติกรรมการให้และการใช้อิทธิทธินี้ พบว่าคนในกรุงเทพมหานครคิดว่าคนอื่นจะทำ พฤติกรรมนี้มากกว่ากลุ่มอื่น ๆ และคนในภาคเหนือคิดว่าคนอื่นจะทำน้อยกว่ากลุ่มอื่น ๆ ซึ่ง สอดคล้องกับผลการวิจัยในมาตร 3 กล่าวคือคนในกรุงเทพมหานครรายงานว่าเคยเห็นคน อื่นกระทำพฤติกรรมนี้มากกว่ากลุ่มอื่น ๆ ในขณะที่คนในภาคเหนือเคยเห็นน้อยกว่ากลุ่มอื่น ๆ

พฤติกรรมการปิดบังผู้กระทำผิดกฎหมาย พบว่าคนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือคิด ว่าคนอื่นจะทำพฤติกรรมนี้มากกว่ากลุ่มอื่น ๆ ในขณะที่คนในกรุงเทพมหานครคิดว่าคนอื่นจะทำ พฤติกรรมนี้น้อยกว่ากลุ่มอื่น ๆ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสมชัย รักรวิจิตร (2514:94 - 95) ที่พบว่าบุคลิกลักษณะที่สำคัญประการหนึ่งของชาวบ้านในจังหวัดนครพนม ได้แก่ การปกปิดมิให้ คนภายนอกรู้เรื่องที่ "น่าละอาย" หรือเรื่องที่ "ผิดกฎหมาย" ซึ่งเกิดขึ้นในหมู่บ้านถือว่าเป็น การกระทำที่ดี เพราะการเปิดเผยเรื่อง เช่นนี้ให้คนภายนอกรู้มีแต่จะก่อให้เกิดอันตรายแก่ ตัวเองและทำให้เกิดการแตกแยกกันในหมู่บ้าน

5. จากผลการวิจัยทั้ง 4 มาตรฐานดังกล่าวมา ปรากฏว่าภูมิภาคมีความสัมพันธ์น้อย กับพฤติกรรมและแนวโน้มพฤติกรรมจริยธรรมทางการเมือง หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่าคนใน กรุงเทพมหานคร ภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคใต้ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีพฤติกรรม และแนวโน้มพฤติกรรมจริยธรรมทางการเมืองแตกต่างกันเพียงเล็กน้อย ซึ่งเป็นไปได้ว่าถึงแม้ สภาทางเศรษฐกิจ สังคม ขนบธรรมเนียมประเพณี การติดต่อสื่อสารและการคมนาคมจะ

แตกต่างกันไปในแต่ละภูมิภาค แต่ก็ไม่มีอิทธิพลมากพอจะทำให้คนมีพฤติกรรมทางการเมืองแตกต่างกันอย่างชัดเจน เพราะถึงแม้จะต่างภูมิภาคกันแต่กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ส่วนใหญ่มีระบบการศึกษาเดียวกันคือเป็นนักเรียนชั้นประถม มัธยมศึกษา และเป็นครูในระดับเดียวกันทุกภูมิภาคและโดยเหตุที่การศึกษาเป็นสิ่งสำคัญในการถ่ายทอดจริยธรรมทางการเมือง ดังนั้นคนต่างภูมิภาคก็ย่อมได้รับการถ่ายทอดจริยธรรมทางการเมืองผ่านทางการศึกษาใกล้เคียงกันด้วย

สภาพความเป็นเมือง

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพฤติกรรมและแนวโน้มพฤติกรรมจริยธรรมทางการเมือง จำแนกตามตัวแปร "สภาพความเป็นเมือง พบว่า

1. มาตรา 1 "เคยทำหรือไม่" ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากตารางที่ 47 - 49 และภาพแสดงฐานคะแนนรูปที่ 21 และ 22 พบว่า ผู้ที่อยู่ในสภาพความเป็นเมืองต่าง ๆ กัน อันได้แก่ กรุงเทพมหานครส่วนใน กรุงเทพมหานครส่วนนอก อำเภอเมือง และ อำเภอชนบท รายงานว่า เคยทำพฤติกรรมจริยธรรมทางการเมืองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < .05$) 5 ใน 18 พฤติกรรม ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าผู้ที่อยู่ในสภาพความเป็นเมืองต่างกัน เคยทำพฤติกรรมจริยธรรมทางการเมืองแตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ อย่างไรก็ตามความแตกต่างที่พบสะท้อนให้เห็นว่าสภาพความเป็นเมืองมีความสัมพันธ์น้อยกับการกระทำพฤติกรรมจริยธรรมทางการเมือง

พฤติกรรมที่กลุ่มตัวอย่างรายงานว่าจะกระทำแตกต่างกัน 5 พฤติกรรมนี้ แบ่งออกเป็นพฤติกรรมด้านบวก 4 พฤติกรรมได้แก่ การปฏิบัติตามระเบียบแบบแผนอย่างเคร่งครัด การสละเพื่อส่วนรวม การยอมรับปฏิบัติตามกฎหมายบ้านเมือง และการเป็นหูเป็นตาให้เจ้าหน้าที่บ้านเมือง ซึ่งพบว่าโดยส่วนรวมแล้วกลุ่มตัวอย่างกรุงเทพมหานครส่วนนอก เคยทำพฤติกรรมเหล่านี้มากกว่ากลุ่มอื่น ๆ ในขณะที่กลุ่มตัวอย่างอำเภอชนบทเคยทำพฤติกรรมเหล่านี้ น้อยกว่ากลุ่มอื่น ๆ สำหรับพฤติกรรมด้านลบซึ่งมีความแตกต่างเพียงพฤติกรรมเดียวได้แก่ การปกครองด้วยความรุนแรง พบว่ากลุ่มตัวอย่างกรุงเทพมหานครส่วนในรายงานว่าจะทำมากกว่ากลุ่มอื่น ๆ ในขณะที่กลุ่มตัวอย่างอำเภอชนบทเคยทำน้อยที่สุด

2. มาตรา 2 "จะทำหรือไม่ถ้ามีโอกาส" ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากตารางที่ 50 - 52 และภาพสถิติฐานคะแนนรูปที่ 23, 24 ผู้ที่อยู่ในสภาพความเป็นเมืองต่างกัน รายงานว่ามีแนวโน้มที่จะทำพฤติกรรมจริยธรรมทางการเมืองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P \leq .05$) 8 ใน 18 พฤติกรรม จึงสรุปได้ว่าผู้ที่อยู่ในสภาพความเป็นเมืองต่างกันมีแนวโน้มที่จะทำพฤติกรรมจริยธรรมทางการเมืองแตกต่างกันและสอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัย แต่ความแตกต่างที่พบก็สะท้อนให้เห็นว่าสภาพความเป็นเมืองมีความสัมพันธ์ค่อนข้างน้อยกับแนวโน้มพฤติกรรมจริยธรรมทางการเมือง

พฤติกรรมจริยธรรมทางการเมืองที่กลุ่มตัวอย่างต่างสภาพความเป็นเมืองรายงานว่า มีแนวโน้มที่จะทำแตกต่างกันนี้ แบ่งเป็นพฤติกรรมด้านบวก 6 พฤติกรรมได้แก่ การปฏิบัติตามระเบียบแบบแผนอย่างเคร่งครัด การสละสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคล การมีส่วนร่วมทางการเมือง การลดหย่อนและการอภัยโทษ การต่อต้านกฎหมายที่ไม่ชอบธรรม และการยอมปฏิบัติตามกฎหมายบ้านเมือง ซึ่งผลการเปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ด้วยวิธีการของ เซฟ เฟ และการแจกแจงความถี่จำนวนครั้งที่กลุ่มตัวอย่างแต่ละคู่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ พบว่าโดยส่วนรวมกลุ่มตัวอย่างกรุงเทพมหานครส่วนในมีแนวโน้มที่จะทำพฤติกรรมด้านนี้มากกว่ากลุ่มอื่น สำหรับพฤติกรรมด้านลบที่แตกต่างกันมี 2 พฤติกรรมได้แก่ การปกครองด้วยความรุนแรงซึ่งพบว่ากลุ่มตัวอย่างอำเภอชนบทมีแนวโน้มที่จะทำน้อยกว่ากลุ่มอื่น ในขณะที่กลุ่มตัวอย่างกรุงเทพมหานครส่วนในมีแนวโน้มที่จะทำมากกว่ากลุ่มอื่น ในทางกลับกันสำหรับพฤติกรรมการรับสินบนพบว่ากลุ่มตัวอย่างกรุงเทพมหานครส่วนในมีแนวโน้มที่จะทำน้อยกว่ากลุ่มอื่น ในขณะที่กลุ่มตัวอย่างอำเภอชนบทมีแนวโน้มที่จะทำมากกว่ากลุ่มอื่น

3. มาตรา 3 "เคยเห็นคนอื่นทำหรือไม่" ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากตารางที่ 53 - 55 และภาพสถิติฐานคะแนนรูปที่ 25 และ 26 พบว่าผู้ที่อยู่ในสภาพความเป็นเมืองต่าง ๆ กัน อันได้แก่ กรุงเทพมหานครส่วนใน กรุงเทพมหานครส่วนนอก อำเภอเมือง และอำเภอชนบท รายงานว่าเคยเห็นพฤติกรรมจริยธรรมทางการเมืองของผู้อื่นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P \leq .05$) 8 ใน 18 พฤติกรรม ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าผู้ที่อยู่ในสภาพความเป็นเมืองต่างกัน เคยเห็นผู้อื่นทำพฤติกรรมจริยธรรมทางการเมืองแตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัย แต่ก็สะท้อนให้เห็นด้วยว่าสภาพความเป็นเมืองมีความสัมพันธ์กับการเคยเห็นผู้อื่นทำพฤติกรรมจริยธรรมทางการเมืองค่อนข้างน้อย

พฤติกรรมทางการเมืองที่กลุ่มตัวอย่างต่าง สภาพความเป็นเมืองรายงานว่าจะเคยเห็นคนอื่นทำแตกต่างกัน แบ่งเป็นพฤติกรรมด้านบวก 3 พฤติกรรมได้แก่ การปฏิบัติตามระเบียบแบบแผนอย่างเคร่งครัด การต่อต้านกฎหมายที่ไม่ชอบธรรมและการยอมปฏิบัติตามกฎหมายบ้านเมือง พฤติกรรมด้านลบ 5 พฤติกรรมได้แก่ การใช้ตำแหน่งหน้าที่หาผลประโยชน์ การให้และการใช้อภิสิทธิ์ อคติในการปฏิบัติต่อบุคคลต่าง ๆ การปกครองด้วยความรุนแรง และการให้สินบน

ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ด้วยวิธีการของเซฟเฟ และ การแจกแจงความถี่จำนวนครั้งที่กลุ่มตัวอย่างแต่ละคู่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ พบว่าโดยส่วนรวมกลุ่มตัวอย่างกรุงเทพมหานครส่วนในเคยเห็นคนอื่นทำพฤติกรรมจริยธรรมทางการเมือง ทั้งด้านบวกและลบมากกว่ากลุ่มอื่น ๆ ในขณะที่กลุ่มตัวอย่างอำเภอชนบทเคยเห็นน้อยกว่ากลุ่มอื่น ๆ

4. มาตรา 4 "คิดว่าคนอื่นจะทำหรือไม่ถ้ามีโอกาส" ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากตารางที่ 56 - 58 และภาพสัณฐานคะแนนรูปที่ 27 และ 28 พบว่าผู้ที่อยู่ในสภาพความเป็นเมืองต่าง ๆ กัน รายงานว่าคิดว่าคนอื่นจะทำพฤติกรรมจริยธรรมทางการเมืองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < .05$) 6 ใน 18 พฤติกรรม ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าผู้ที่อยู่ในสภาพความเป็นเมืองต่างกัน คิดว่าคนอื่นจะทำพฤติกรรมจริยธรรมทางการเมืองแตกต่างกัน และเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย แต่ก็ยังสะท้อนให้เห็นว่าสภาพความเป็นเมืองมีความสัมพันธ์กับความคิดในการพยากรณ์การกระทำของคนอื่นค่อนข้างน้อย

ในบรรดาพฤติกรรมที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญนี้แบ่งเป็นพฤติกรรมด้านบวก 2 พฤติกรรมได้แก่ การปฏิบัติตามระเบียบแบบแผนอย่างเคร่งครัด และการต่อต้านกฎหมายที่ไม่ชอบธรรม พฤติกรรมด้านลบ 4 พฤติกรรมได้แก่ การให้และการใช้อภิสิทธิ์ อคติในการปฏิบัติต่อบุคคลต่าง ๆ การให้สินบน และการรับสินบน ซึ่งผลการเปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ด้วยวิธีการของเซฟเฟ และ การแจกแจงความถี่จำนวนครั้งที่กลุ่มตัวอย่างแต่ละคู่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ พบว่าโดยส่วนรวมกลุ่มตัวอย่างกรุงเทพมหานครส่วนในคิดว่าคนอื่นจะทำพฤติกรรมเหล่านี้มากกว่ากลุ่มอื่น ๆ ในขณะที่กลุ่มตัวอย่างอำเภอชนบทคิดว่าคนอื่นจะทำน้อยกว่ากลุ่มอื่น ๆ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยในมาตรา 3 เกือบทุกพฤติกรรม ยกเว้นพฤติกรรมเดียวคือ การรับสินบน

5. จากผลการวิจัยทั้ง 4 มาตรการ พบว่าสภาพความเป็นเมืองมีความสัมพันธ์ค่อนข้างน้อยกับพฤติกรรมและแนวโน้มพฤติกรรมจริยธรรมทางการเมือง ซึ่งสนับสนุนสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ค่อนข้างน้อย หรืออาจจะกล่าวได้ว่าความแตกต่างกันของสภาพแวดล้อมสภาพเศรษฐกิจและสังคมตลอดจนความเจริญและเทคโนโลยีต่าง ๆ ของสภาพความเป็นเมืองกับสภาพชนบทไม่มีอิทธิพลเพียงพอที่จะทำให้คนมีพฤติกรรมและแนวโน้มพฤติกรรมจริยธรรมทางการเมืองแตกต่างกันอย่างมาก

6. เมื่อพิจารณาผลการวิจัยโดยส่วนรวมของทั้ง 4 มาตรการ พบว่าเป็นแบบแผนที่คล้ายคลึงกันคือคนในกรุงเทพมหานครส่วนในมีพฤติกรรมและแนวโน้มพฤติกรรมจริยธรรมทางการเมืองทั้งด้านบวกและด้านลบมากกว่าคนในอำเภอชนบท ซึ่งเป็นไปได้ว่านอกจากคนในกรุงเทพมหานครส่วนในจะมีความแตกต่างอย่างมากกับคนในชนบททั้งในด้านเศรษฐกิจสังคมและการศึกษาแล้ว ชาวชนบทยังมีโลกทัศน์ที่แคบไม่ค่อยสนใจในเรื่องที่พ้นจากหมู่บ้านออกไป โดยเฉพาะเรื่องเกี่ยวกับการเมือง ซึ่งชาวชนบทถือว่าเป็นเรื่องของชาวเมือง เพราะเป็นเรื่องที่เข้าใจยากสลับซับซ้อนสำหรับพวกเขา (สัญญา สัญญาวิวัฒน์ 2522: 93) ดังนั้นจึงเป็นเหตุที่ส่งผลให้ชาวชนบทมีพฤติกรรมทางการเมืองน้อยกว่าคนในกรุงเทพมหานคร

อาชีพหลักของครอบครัว

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพฤติกรรมและแนวโน้มพฤติกรรมจริยธรรมทางการเมือง จำแนกตามตัวแปร "อาชีพหลักของครอบครัว" พบว่า

1. มาตรการ 1 "เคยทำหรือไม่" จากตารางที่ 60 - 62 และภาพสี่เหลี่ยมคางหมูรูปที่ 21 และ 22 ปรากฏว่าผู้ที่มีอาชีพหลักของครอบครัวต่าง ๆ กันได้แก่ รัฐบาลการผู้ใช้แรงงาน ธุรกิจการค้า และลูกจ้างเอกชน รายงานว่าเคยทำพฤติกรรมจริยธรรมทางการเมืองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ขึ้น ($P \leq .05$) 9 ใน 18 พฤติกรรม จึงสรุปได้ว่าผู้ที่มีอาชีพหลักของครอบครัวต่างกัน เคยทำพฤติกรรมจริยธรรมทางการเมืองแตกต่างกันและเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย นอกจากนี้ยังแสดงให้เห็นด้วยว่าอาชีพหลักของครอบครัวมีความสัมพันธ์ค่อนข้างน้อยกับพฤติกรรมจริยธรรมทางการเมืองของบุคคล

พฤติกรรมที่บุคคลเคยกระทำแตกต่างกันทั้ง 9 พฤติกรรมแบ่งเป็นพฤติกรรมด้านบวก 5 พฤติกรรม ได้แก่ การปฏิบัติตามระเบียบแบบแผนอย่างเคร่งครัด การลดหย่อนและการอภัยโทษ การมีส่วนร่วมทางการเมือง การยอมปฏิบัติตามกฎหมายบ้านเมือง และการ เป็นหู เป็นตาให้เจ้าหน้าที่บ้านเมือง เป็นพฤติกรรมด้านลบ 4 พฤติกรรม ได้แก่ การใช้ตำแหน่งหน้าที่หาผลประโยชน์ การรับสินบน การแจ้งความเท็จ และการปิดบังผู้กระทำผิดกฎหมาย ซึ่ง เมื่อพิจารณาผลการวิจัยโดยส่วนรวมแล้วพบว่าบุคคลที่มาจากครอบครัวอาชีพหลักรับราชการ เคยทำพฤติกรรมจรรยาบรรณทางการเมืองด้านบวกมากกว่ากลุ่มอื่น ๆ และเคยทำพฤติกรรมทางการเมืองด้านลบน้อยกว่ากลุ่มอื่น ๆ ในขณะที่บุคคลผู้มาจากครอบครัวผู้ใช้แรงงานและลูกจ้าง เอกชน เคยทำพฤติกรรมจรรยาบรรณทางการเมืองด้านลบน้อยกว่ากลุ่มอื่น ๆ นอกจากนี้ผู้ที่มาจากครอบครัวผู้ใช้แรงงาน เคยทำพฤติกรรมทางการเมืองด้านลบมากกว่ากลุ่มอื่น ๆ ด้วย

2. มาตรา 2 "จะทำหรือไม่ถ้ามีโอกาส" จากตารางที่ 63 - 65 และภาพสถิติฐานคะแนนรูปที่ 23 และ 24 พบว่าผู้ที่มีอาชีพหลักของครอบครัวต่าง ๆ กันรายงานว่ามีแนวโน้มที่จะทำพฤติกรรมจรรยาบรรณทางการเมืองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ขึ้นไป ($P \leq .05$) 9 ใน 18 พฤติกรรม ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าผู้ที่มีอาชีพหลักต่าง ๆ กันมีแนวโน้มพฤติกรรมจรรยาบรรณทางการเมืองแตกต่างกันและเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย นอกจากนี้ยังสะท้อนให้เห็นว่าอาชีพหลักของครอบครัวมีความสัมพันธ์ค่อนข้างน้อยกับแนวโน้มพฤติกรรมจรรยาบรรณทางการเมืองของบุคคล

พฤติกรรมที่บุคคลมีแนวโน้มจะกระทำแตกต่างกันทั้ง 9 พฤติกรรมนี้แบ่ง เป็นพฤติกรรมด้านบวก 5 พฤติกรรม ได้แก่ การปฏิบัติตามระเบียบแบบแผนอย่างเคร่งครัด การสละสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคล การมีส่วนร่วมทางการเมือง การต่อต้านกฎหมายที่ไม่ชอบธรรมและการยอมปฏิบัติตามกฎหมายบ้านเมือง ซึ่งบุคคลที่มาจากครอบครัวที่มีอาชีพหลักรับราชการมีแนวโน้มจะทำพฤติกรรมเหล่านี้มากกว่ากลุ่มอื่น ๆ ในขณะที่บุคคลที่มาจากครอบครัวผู้ใช้แรงงานมีแนวโน้มที่จะทำพฤติกรรมเหล่านี้น้อยกว่ากลุ่มอื่น ๆ สำหรับพฤติกรรมด้านลบที่มีแนวโน้มจะทำแตกต่างกันมี 4 พฤติกรรม ได้แก่ การใช้ตำแหน่งหน้าที่หาผลประโยชน์ การให้สินบน การรับสินบน และการแจ้งความเท็จ ซึ่งพบว่าบุคคลที่มาจากครอบครัวรับราชการมีแนวโน้มที่จะทำพฤติกรรม

เหล่านี้้น้อยกว่ากลุ่มอื่น ๆ ในขณะที่บุคคลที่มาจากครอบครัวธุรกิจการค้ามีแนวโน้มที่จะทำมากกว่ากลุ่มอื่น ๆ รองลงมาได้แก่ผู้ที่มาจากครอบครัวผู้ใช้แรงงาน

3. มาตรา 3 "เคยเห็นคนอื่นทำหรือไม่" จากตารางที่ 66 - 69 และภาพสถิติฐานคะแนนรูปที่ 25 และ 26 ปรากฏว่าผู้ที่มีอาชีพหลักของครอบครัวต่าง ๆ กัน รายงานว่าเคยเห็นคนอื่นทำพฤติกรรมจริยธรรมทางการเมืองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ขึ้นไป ($P \leq .05$) 7 ใน 18 พฤติกรรม จึงสรุปได้ว่าผู้ที่มีอาชีพหลักของครอบครัวต่างกันเคยเห็นคนอื่นทำพฤติกรรมจริยธรรมทางการเมืองแตกต่างกัน และเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย นอกจากนี้ยังสะท้อนให้เห็นว่าอาชีพหลักของครอบครัวมีความสัมพันธ์ค่อนข้างน้อยกับการเห็นคนอื่นกระทำพฤติกรรมจริยธรรมทางการเมือง

พฤติกรรมที่เคยเห็นคนอื่นกระทำแตกต่างกัน 7 พฤติกรรมนี้แบ่งเป็นพฤติกรรมด้านบวก 4 พฤติกรรมได้แก่ การปฏิบัติตามระเบียบแบบแผนอย่างเคร่งครัด การมีส่วนร่วมทางการเมือง การต่อต้านกฎหมายที่ไม่ชอบธรรม และการยอมปฏิบัติตามกฎหมายบ้านเมืองซึ่งพบว่าผู้ที่มาจากครอบครัวรับราชการ เคยเห็นคนอื่นกระทำพฤติกรรมเหล่านี้มากกว่ากลุ่มอื่น ๆ ในขณะที่ผู้ที่มาจากครอบครัวผู้ใช้แรงงานเคยเห็นคนอื่นกระทำน้อยกว่ากลุ่มอื่น ๆ สำหรับพฤติกรรมด้านลบที่เคยเห็นแตกต่างกันมี 3 พฤติกรรมได้แก่ การให้และการใช้อิทธิสิทธิ์ การแจ้งความเท็จ และการบิดเบ่งผู้กระทำผิดกฎหมาย ซึ่งผู้ที่มาจากครอบครัวอาชีพหลักรับราชการ เคยเห็นคนอื่นทำพฤติกรรมเหล่านี้้น้อยกว่ากลุ่มอื่น ๆ ในขณะที่ผู้ที่มาจากครอบครัวอาชีพหลักผู้ใช้แรงงานเคยเห็นมากกว่ากลุ่มอื่น ๆ

4. มาตรา 4 "คิดว่าคนอื่นจะทำหรือไม่ถ้ามีโอกาส" จากตารางที่ 69 - 71 และภาพสถิติฐานคะแนนรูปที่ 27 และ 28 พบว่าผู้ที่มีอาชีพหลักของครอบครัวต่างกันทั้ง 4 กลุ่ม รายงานว่าคิดว่าคนอื่นจะทำพฤติกรรมจริยธรรมทางการเมืองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ขึ้นไป ($P \leq .05$) 3 ใน 18 พฤติกรรม จึงสรุปได้ว่าผู้ที่มีอาชีพหลักของครอบครัวต่างกันคิดว่าคนอื่นจะทำพฤติกรรมจริยธรรมทางการเมืองแตกต่างกันและเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย นอกจากนี้ยังสะท้อนให้เห็นว่าอาชีพหลักของครอบครัวมีความสัมพันธ์น้อยกับความคิดในการพยากรณ์การกระทำของคนอื่น

พฤติกรรมที่กลุ่มตัวอย่างให้การพยากรณ์การกระทำของผู้อื่นแตกต่างกันนี้ เป็นพฤติกรรมด้านบวก 1 พฤติกรรมคือ การสละเพื่อส่วนรวม ซึ่งผู้ที่อยู่ในครอบครัวอาชีพหลักใช้แรงงานคิดว่าคนอื่นจะทำพฤติกรรมนี้มากกว่ากลุ่มอื่น ๆ ตรงข้ามกับผู้ที่อยู่ในครอบครัวอาชีพหลักรับราชการ ส่วนพฤติกรรมด้านลบ 2 พฤติกรรมคือ การให้และการใช้อิทธิสิทธิ์ และการทุจริตในการเลือกตั้ง ซึ่งผู้ที่อยู่ในครอบครัวอาชีพธุรกิจการค้าคิดว่าคนอื่นจะทำพฤติกรรมเหล่านี้มากกว่ากลุ่มอื่น ๆ

จากผลการวิจัยทั้ง 4 มาตรฐานดังกล่าวมา สามารถนำมาสรุปและอภิปรายได้ดังนี้

- ก. อาชีพหลักของครอบครัวมีความสัมพันธ์ค่อนข้างน้อยกับพฤติกรรมและแนวโน้มพฤติกรรมจริยธรรมทางการเมือง ซึ่งสนับสนุนสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้แต่ก็ค่อนข้างน้อย
- ข. เมื่อพิจารณาโดยส่วนรวมทั้ง 4 มาตรฐาน พบว่าผู้ที่มาจากครอบครัวอาชีพหลักรับราชการมีพฤติกรรมและแนวโน้มพฤติกรรมจริยธรรมทางการเมืองด้านบวกมากกว่าและมีพฤติกรรมและแนวโน้มพฤติกรรมด้านลบน้อยกว่ากลุ่มอื่น ๆ ในทางตรงข้ามผู้ที่มาจากครอบครัวอาชีพหลักผู้ใช้แรงงาน มีพฤติกรรมและแนวโน้มพฤติกรรมด้านบวกน้อยกว่าและมีพฤติกรรมและแนวโน้มพฤติกรรมด้านลบมากกว่ากลุ่มอื่น ๆ ซึ่งความแตกต่างกันของบุคคล 2 กลุ่มนี้สามารถอภิปรายได้ว่า

1. บุคคลที่มาจากครอบครัวที่มีอาชีพหลักรับราชการมักจะได้พบ เห็นแบบอย่างที่ดีงามกว่าบุคคลที่มาจากกลุ่มอาชีพอื่น และบุคคลที่มาจากครอบครัวที่มีอาชีพหลักใช้แรงงานมักจะได้พบเห็นแบบอย่างที่ดีงามน้อยกว่าบุคคลอื่น ดังจะเห็นได้จากการศึกษาของแอนเดอร์สันและโดแวน (Anderson and Dovan 1958 cited in Russell 1966:188) ที่พบว่าเมื่อถาม เด็กที่มาจากครอบครัวต่าง ๆ ถึงบุคคลที่เขาจะเลือกดำเนินรอยตาม เด็กที่มาจากครอบครัวที่มีอาชีพหลักใช้แรงงานจะตอบว่าไม่มีใครที่เขาจะเลือกดำเนินรอยตาม และเมื่อถูกขอร้องให้ตอบ เด็กจะเลือกคนในครอบครัว ซึ่งต่างจากเด็กที่มาจากครอบครัวในระดับกลางและสูง เด็กเหล่านั้นจะตอบถึงบุคคลสำคัญต่าง ๆ มากมาย ท่านองเดียวกับการศึกษาวิจัยของ เก็ฮอูล ทาลิทธิ (2514 : 151) ก็พบว่าสมาชิกในครอบครัวรับราชการมีโอกาสได้พบเห็นแบบอย่างที่ดีงามมากกว่ากลุ่มอื่น ๆ โดยจากการสัมภาษณ์เด็กในครอบครัวนี้พบว่าอยาก เป็นอย่าง

บิดาหรือผู้ที่ประสบความสำเร็จในการเรียนและการงานเป็นอย่างดี ส่วนเด็กที่อยู่ในครอบครัว
ผู้ใช้แรงงานมักจะขาดสิ่งเร้ากระตุ้นและแบบอย่างที่ดีงาม

2. อาชีพรับราชการส่วนใหญ่จำเป็นต้องอาศัยผู้ที่มีการศึกษาในระดับสูงมากกว่าอาชีพอื่น ผู้ที่มีการศึกษาสูงย่อมตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษา สมาชิกในครอบครัวจึงมักจะได้รับการส่งเสริมในด้านการศึกษาเล่าเรียนมากกว่าสมาชิกในครอบครัวที่มีอาชีพหลักอื่น ๆ ประสบการณ์ทางการศึกษาสามารถพัฒนาความสามารถ ทักษะ และรูปแบบพฤติกรรมที่มีคุณค่าทางสังคม ทำให้ทราบความเป็นไปของโลก ได้พัฒนาทัศนคติต่อสิ่งต่าง ๆ และคนทั่วไป ได้เรียนรู้การเข้าสังคมกับคนอื่น ผลจากการศึกษาทำให้เกิดความรู้กว้างขวาง ทำให้สามารถพิจารณาที่จะทำพฤติกรรมใด ๆ ได้ถูก ได้ควร และได้ดีกว่า ซึ่งตรงข้ามกับครอบครัวผู้ใช้แรงงานซึ่งหัวหน้าครอบครัวมักจะมีศึกษาน้อยสมาชิกในครอบครัวจึงถูกส่งเสริมในด้านนี้น้อยด้วย

นอกจากนี้คนที่มีการศึกษาสูงโดยทั่วไปยังมีความรู้ความเข้าใจวิธีการอบรมสั่งสอนที่จะทำให้สมาชิกในครอบครัวมีพฤติกรรมที่เหมาะสม เป็นที่ยอมรับของสังคมมากกว่าคนที่มีการศึกษาน้อยด้วย

3. ในการวิจัยครั้งนี้ผู้ที่มาจากครอบครัวอาชีพหลักรับราชการส่วนใหญ่มาจากอาชีพครู ทั้งนี้เพราะในการเก็บรวบรวมข้อมูลจำแนกตามสถานภาพนักเรียน ครู และผู้ปกครอง และด้วยเหตุที่ครูเป็นกลุ่มที่มีระดับการศึกษาสูงกว่ากลุ่มอื่น ๆ ทั้งยังมีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงในการอบรมสั่งสอนและเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ศิษย์ ดังนั้นโอกาสและความจำเป็นในการกระทำพฤติกรรมและแนวโน้มพฤติกรรมที่ดี ที่ถูก และที่ควรจึงมีมากกว่ากลุ่มอื่น ๆ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย